

Majandus- ja infotehnoloogiaministri käskkirja „Noorte, kes ei õpi ega tööta, ja tervise tõttu tööturul haavatavamas olukorras olevate inimeste tööturul toetamine“ seletuskiri

I Sissejuhatus

Käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõigete 2 ja 4 alusel.

Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*) poliitikaeesmärgi 4 „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärgi a „Parandada kõigi töötajate, eelkõige noorte ja pikaajaliste töötute ning tööturult eemale jäänud ja tööturul ebasoodsas olukorras olevatesse rühmadesse kuuluvate isikute tööle saamise võimalusi ja aktiveerimismeetmete kättesaadavust nende jaoks, tehes seda noorte puhul eelkõige noortegarantii rakendamise kaudu, ning füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise ja sotsiaalmajanduse edendamise kaudu“ meetme 21.4.2.3 „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ (edaspidi *meede*) sekkumise 21.4.2.31 „Tööturu struktuursete probleemide lahendamine, tööhõive suurendamine ja erinevate tööturu riskirühmade tööturul osalemise toetamine“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ja korda.

Käskkirjaga toetatakse tegevusi, mille sihiks on NEET¹-olukorras ja NEET-riskis noori abistava süsteemi arendamine ja rakendamine ning tervise tõttu haavatavamas olukorras olevate inimeste töövõime säilitamise ja parandamise edendamine.

Tegevusi viiakse ellu ja kulusid tehakse ajavahemikul 01.01.2024–31.12.2029.

Meetme eelarve on 68 293 687 eurot (Euroopa Sotsiaalfond+ toetus 47 805 581 eurot ja riiklik kaasfinantseering 20 488 106 eurot). Käskkirjaga kinnitatavate toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) eelarve on 3 082 800,30 eurot, sh Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) toetus 2 157 960,21 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 924 840,09 eurot. Tegevused on seotud meetme raames avatud taotlusvoorude kaudu toetatud majandus- ja infotehnoloogiaministri 19. juuli 2023. a määruse nr 48 „Töölase konkurentsivõime toetamine“ § 4 lõike 1 punktis 1 nimetatud tegevusega.

TAT on seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses ning selle kohta on koostatud täpsem mõjuanalüüs seletuskirja IV osas. Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid artikli 73 punktist 2 ja artikli 74 punktist 1, on toetusskeemi rakendamise kohta koostatud riskide hindamise analüüs (seletuskirja lisa 2).

ESF+ vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks rakenduskava, mis on koostatud, arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 10 nimetatud partnerluslepet, ja mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui Euroopa Komisjon.

¹ NEET - noored, kes ei õpi ega tööta

TAT sisaldab eesmärkide ja tegevuste kirjeldust, eelarvet, toetatavate tegevuste sihtrühma, tulemusi, seost Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ (edaspidi „*Eesti 2035*“) sihtide ja arengukava eesmärkidega ning rakendamise tingimusi. TAT-st rahastatavad tegevused on kooskõlas EL-i põhiõiguste hartas nimetatud põhiõigustega ja puuetega inimeste konventsiooni väärtustega. Vastav analüüs on seletuskirja lisas 1.

Eesti inimeste potentsiaal tööturul ei ole täielikult rakendunud. Elanikkonnas on rühmi, kes ei saa erinevatel põhjustel kas ajutiselt või püsivalt oma majanduslikku toimetulekut ja heaolu töötamise teel kindlustada. Tööturul on ebasoodsamas olukorras näiteks tervisest tuleneva takistusega inimesed, aga samuti noored. Tööjõus osalemise määra tõstmiseks tuleb tegeleda erinevate sihtrühmade tööturule toomisega ja nende tööturul püsimise toetamisega.

Noorte töötus kasvas järsult COVID-19 pandeemiast tulenenud kriisi tõttu ja selle tase on püsinud siiani kõrge. Kuigi 2021. aastal noorte olukord pisut paranes, võis 2022. aasta I poolel märgata uuesti noorte töötuse kasvu. 2022. aasta teisel poolel noorte töötus küll vähenes, kuid aasta keskmine noorte töötuse määr (15–24-aastaste vanuserühmas 18,6%; 15–29 vanuserühmas 10,9%) jäi 15–24-aastaste vanuserühmas kõrgemaks kui 2021. aastal (16,7%), kuid 15–29-aastaste vanuserühmas püsis samal tasemel. 2022. aastal oli 15–24-aastaseid noori töötuid kokku 10 400, 15–29-aastaseid 13 300. Ehkki 2023. aasta I kvartalis noorte töötuse määr võrreldes 2022. a IV kvartaliga langes (15–24-aastaste vanusegrupis 11,5%-ni ja 15–29-aastaste vanusegrupis 7,9%-ni), tõusis see taas 2023. aasta II kvartalis (15–24-aastaste vanusegrupis 16,4%-ni, 15–29-aastaste vanusegrupis 11,0%-ni), mis on jätkuvalt oluliselt kõrgem kui üldine töötuse määr (2023. a II kvartalis oli 15–74-aastaste töötuse määr 6,7%). Nii Rahandusministeeriumi kui Eesti Panga majandusprognoosi kohaselt kasvab töötus veel ka 2024. aastal. Noored loetakse töötuks ka siis, kui nad otsivad tööd õpingute kõrvalt. 2022. aastal oli selliseid noori 48%. Probleemaatilisem on olukord siis, kui noor ei õpi ega tööta ehk kuulub nn NEET-olukorras noorte hulka. 2022. aastal oli 15–29-aastaseid NEET-olukorras noori 20 800, kellest 57,2% (11 900) olid mehed ja 42,8% (8900) naised, sh koguarvust 16,3% (3400) neist olid haiguse või vigastuse tõttu mitteaktiivsed. Eestlastest sihtgrupi noori oli 14 600 (70%) ja mitte-eestlasi 6200 (30%). 2023. aasta I ja II kvartali tööjõu-uuring näitab sihtgrupi koguarvus langustrendi.

Euroopa Komisjoni eesmärk aastaks 2030 on, et NEET-olukorras noorte osatähtsus (15–29-aastased) ei ületaks 9%². Eesti on seadnud sama eesmärgi. 2022. aastal oli Eestis NEET määr 10,6%.

Noorte töötuse kasvu põhjuseks COVID-19 pandeemia ajal oli, et see vähendas tööjõuvajadust valdkondades, mis on tavapäraselt pakkunud noortele tööturule suundumise võimalusi (teenindus, majutus ja toitlustus). Kriisiperioodidel satuvad esmalt löögi alla noorte töötamisvõimalused. Praegune tööturu olukord on eelkõige keeruline vähese kogemusega noortele ehk neile, kes ei ole varem töötanud või on äsja koolipingist lahkunud.

Riigi strateegilistes eesmärkides rõhutatakse vajadust pöörata noorte sihtrühmale eraldi tähelepanu, et aidata neil jätkata haridusteed, suurendada nende tööhõivevalmidust ja kaasata neid tööturule. Kuna noorte vähesel haridusel ja töötusel on kaugeleulatuvad isiklikud ja sotsiaalmajanduslikud tagajärjed, on oluline aidata noori tööturule. Noortesse suunatud investeringud annavad pikaajalist kasu, vältides kulutusi, mida põhjustab noorte inimeste kõrvalajajäämine tööturult, haridusest ja koolitusest, ning kasvatades lisandväärtust, mida loob aktiivne ja kvalifitseeritud tööjõud. „Eesti 2035“ kavas on rõhutatud vajadust viia inimeste

² <https://op.europa.eu/webpub/empl/european-pillar-of-social-rights/et/index.html>

teadmised, oskused ja hoiakud tööturu vajaduste ja majanduse struktuurimuutustega kooskõlla. Heaolu arengukavas 2023–2030 on välja toodud, et tööjõus osalemise määra tõstmiseks tuleb muu hulgas tegeleda riskirühmadega ehk noorte, eakate ja muukeelsete elanikega.

Kõik Euroopa Liidu riigid on võtnud kohustuse rakendada nõukogu 2020. aasta aprilli soovitus³ käsitletud tugevdatud noortegarantiid. Soovitus on osa Euroopa Liidu noorte tööhõive toetuspaketist. Eesmärk on tagada alla 30-aastastele noortele nelja kuu jooksul pärast töötuks jäämist või formaalharidusest lahkumist kvaliteetne tööpakkumine, haridustee jätkamine, õpipoisiõppe või praktika pakkumine. Laiemas tähenduses soovitakse noortegarantii raames pakutavate tegevustega vähendada noorte üldist tõrjutusriski ning ennetada nende tööturult ja/või haridussüsteemist väljalangemist ning NEET-olukorda sattumisel tagada võimalikult kiire ja sujuv naasmine haridussüsteemi või tööturule. Noortegarantii tugevdamise elluviimiseks on Vabariigi Valitsuse poolt 28.04.2022. aastal kinnitatud Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumi ja erinevate seotud osapoolte koostöös ettevalmistatud „Noortegarantii tugevdamise riigisisene tegevuskava perioodiks 2022–2027“ (edaspidi *noortegarantii tegevuskava*)⁴, mis on raamistik noorte konkurentsivõime suurendamise ja nende tööturul osalemise toetamiseks. Käesolev TAT on vastava tegevuskava osaks. Seejuures on Sotsiaalministeeriumi tööhõive osakond ühes vastavate ülesannetega liikunud alates 2023. aasta juulikuust Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumisse.

Tervisest tuleneva takistusega inimesed on inimesed, kellele on määratud puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse tähenduses või kes on tunnistatud püsivalt töövõimetuks riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel, sealhulgas inimesed, kellele riiklike elatusrahade seaduse alusel on määratud invaliidsusgrupp ja on loetud vastavaks püsivale töövõimetusele või kellel on tuvastatud osaline või puuduv töövõime töövõimetoetuse seaduse alusel. Tööturuteenuste toel soodustatakse tervisest tuleneva takistusega inimestel tööle saamist ja tööl püsimist, et võimaldada neile paremat sissetulekut ja eneseteostust. Teenused võimaldavad inimesel individuaalsete piirangutega toime tulla või kohaneda.

Suures osas kattub vastav sihtrühm vähenenud töövõimega inimestega, kes on inimesed, kellel on registreeritud püsiv töövõimetus või puuduv või osaline töövõime. Vähenenud töövõimega inimesi (vanuserühmas 16 aastat kuni pensioniiga) oli 2022. aastal 104 400. Nende tööhõive määr (20–64-aastased) oli 53,9%, mis on ligi 30 protsendipunkti võrra vähem kui Eesti keskmine.

Siiski on tervisest tulenevate takistustega inimeste tööturu olukord ajas paranenud. 2022. aastal Sotsiaalministeeriumi tellimusel Eesti Rakendusuuringute Keskus Centari poolt läbiviidud töövõime toetamise süsteemi loomise ja juurutamise makromajandusliku mõju hindamise aruandes⁵ tõdeti, et töövõimereformi tulemusel on suurenenud vähenenud töövõimega inimeste võimekus tööd leida ja paranenud vähenenud töövõimega inimeste majanduslik toimetulek (Centar 2022).

Töövõime toetamise jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline jätkuvalt toetada sellesuunalisi poliitikaid, et säilitada tervisest tuleneva takistuste tõttu tööturul haavatavamas olukorras olevate inimeste töövõime. Sealhulgas tuleb toetada nii töötajaid kui tööandjaid ning ennetada tööturult kõrvale jäämist ning ka varasele pensionile jäämist.

³ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020H1104\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020H1104(01)&from=EN)

⁴ <https://www.sm.ee/noortegarantii>

⁵ <https://centar.ee/tehtud-tood/toovoime-toetamise-susteemi-loomise-ja-juurutamise-makromajandusliku-moju-hindamine>

Käskkirja ja seletuskirja on välja töötanud Sotsiaalministeerium ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM) koostöös Sotsiaalkindlustusametiga (SKA). Käskkirja on koostanud MKM-i tööhõive osakonna tööturuteenuste juht Kristi Suur (tel 5913 9212, kristi.suur@mkm.ee), tööhõive osakonna juhataja Kadi Kanarbik (5913 7963, kadi.kanarbik@mkm.ee), nõunik Tiina Vinkel (tel 5919 3945, tiina.vinkel@mkm.ee), nõunik Heidi Paabort (5854 8258, heidi.paabort@mkm.ee) ja Sotsiaalkindlustusameti noortegarantii tugisüsteemi koordinaator Liis Seeme (5389 8598, liis.seeme@sotsiaalkindlustusamet.ee). Käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Gerly Lootus (639 7652, gerly.lootus@mkm.ee).

II Eelnõu struktuur ja sisu

Käskkiri sisaldab 15 punkti:

1. punkt „Reguleerimisala“;
2. punkt „Rakendusasutus, rakendusüksus, elluviija ja partner“;
3. punkt „Toetuse andmise eesmärk ja tulemused“;
4. punkt „Toetatavad tegevused“;
5. punkt „Sihtühm“;
6. punkt „Näitajad“;
7. punkt „Tegevuste abikõlblikkuse periood“;
8. punkt „Eelarve“;
9. punkt „Kulude abikõlblikkus“;
10. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord“;
11. punkt „Elluviija ja partneri kohustused“;
12. punkt „Aruandlus“;
13. punkt „Finantskorrektsiooni tegemine ja toetuse tagastamine“;
14. punkt „Vaide esitamine“;
15. punkt „Käskkirja jõustumine“.

Punkt 1. Reguleerimisala

Punktis 1 sätestatakse käskkirja reguleerimisala ning riigiabi õigusraamistikuga seonduvad sätted.

Riigiabi reguleerivad Euroopa Liidu (edaspidi EL) õigusaktid ning riigisisel tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. peatükk). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul ettevõtjale antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust. Esimeseks oluliseks komponendiks enne nelja riigiabi kriteeriumi hindamist on teha selgeks, kas abi saaja on ettevõtja. Euroopa Kohtu praktikast tulenevalt tuleb riigiabi kontekstis lugeda ettevõtjaks kõiki üksusi, mis tegelevad järjekindlalt majandustegevusega. Seejuures ei ole oluline nende üksuste õiguslik seisund ega rahastamise viis, vaid see, kas isik tegeleb teenuste pakkumisega liberaliseeritud turul või mitte. Oluline pole isegi see, kas asutus või üksus on asutatud eesmärgiga teenida kasumit. Määravaks on vaid asjaolu, kas faktiliselt toetatav tegevus on majandustegevus. Teisisõnu, kas TAT-i raames pakutakse vastutasu eest mingit kaupa või teenust, mida vähemalt potentsiaalselt võiks turumajanduse tingimustes pakkuda ka konkurendid.

Seega tuleb hinnata, kas TAT tegevuste puhul on tegemist majandusliku või mittemajandusliku tegevusega. TAT-i raames rahastatavad tegevused ei ole majandustegevused, sest elluviija MKMi kui valitsusasutuse ülesanded on avalikud ülesanded, mis ei ole majandustegevus ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses. Samuti on partner Sotsiaalkindlustusamet riigiasutus, mis täidab avalikke ülesandeid, mis ei ole majandustegevus.

Kui elluviija teenuseid ise ei osuta, võib kaudseks abi saajaks olla ka ettevõtja, kellelt elluviija eespool nimetatud tegevuste elluviimiseks tellib. Siinkohal on oluline, et sellistel puhkudel on teenuseosutajad leidnud riigihankemenetlusega, mille tulemusena tekib teenuse hind turuhinnana, mis välistab eelise andmise ja saamise. Seega ei ole tegemist riigiabiga ka pakkujate tasandil.

TAT-i raames toetatavad tegevused ei ole majandustegevus ja antav toetus ei ole riigiabi.

Punkt 2. Rakendusasutus, rakendusüksus, elluviija ja partner

Punktis 2 sätestatakse meetme sekkumise eest vastutav rakendusasutus, rakendusüksus, elluviija ja partner. Toetatavate tegevuste, elluviija ja partneri valikul lähtuti ühendmääruse §-s 7 sätestatud rakenduskava tegevuste üldistest valikukriteeriumidest ja -metoodikast.

ÜSS2021_2027 § 4 lõikes 3 nimetatud meetmete nimekirja kohaselt on ESF+’ist rahastatavale 6. prioriteetse suuna meetme 21.4.2.3. rakendusasutus MKM (eelkõige strateegiaosakond) ja rakendusüksus Riigi Tugiteenuste Keskus. Tegevuse elluviija on MKMi tööhõive osakond ning partner on Sotsiaalkindlustusamet.

Punkt 3. Toetuse andmise eesmärk, lähtekohad ja tulemused

Punktis 3 nimetatakse tegevuste toetamise eesmärgid, lähtekohad ja tulemused.

Toetuse andmise eesmärkideks on:

- 1) panustada NEET-olukorras ja NEET-riskis noorte vajaduste lahendamisse, et toetada nende arengutakistustest üle saamist ja noorte kujunemist arukateks, tegusateks ja enda tervist hoidvateks inimesteks;
- 2) tervisest tuleneva takistuste ehk seisundi tõttu, millest tulenevalt on inimesele määratud puue või tal on tuvastatud osaline või puuduv töövõime, tööturul haavatavamas olukorras olevate inimese töövõime säilitamise ja parandamise edendamine, vähenenud töövõimega inimeste tööturul osalemise suurendamine ja varase pensionile jäämise ärahoidmine ning seeläbi töövõime toetamise skeemi jätkusuutlikkuse tagamine.

Toetatavad tegevused panustavad Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete hoidmisesse ning sihi „Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed“ alasihi „Arukas inimene“ saavutamisse. Eesti 2035 aluspõhimõtete hoidmist ja sihi saavutamist sooliste võrdõiguslikkuse, võrdseid võimalusi, ligipääsetavust ja regionaalarengut toetaval moel mõeldakse järgmiste näitajatega: soolise võrdõiguslikkuse indeks, hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik, ligipääsetavuse näitaja, tööjõus osalemise määr 15–74-aastased.

Sätestatakse ka sekkumise seosed TERE-programmiga. Toetuse andmisel lähtutakse heaolu tulemusvaldkonna tööturuprogrammi meetme „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ tegevusest „Aktiivsed ja passiivsed tööturumeetmed“ ja tegevused lähtuvad EL-i rohe- ja digipöörde eesmärkidest. Lisaks on arvesse võetud ka tulevikutöö prognoose. Punktis 4.1.

nimetatud tegevused kuuluvad noortegarantii tegevuskava tegevuste hulka. Noortegarantii tegevuskava omakorda lähtub nõukogu soovitusel „Töösild – noorte tööhõive tugevdamine“⁶.

Punkt 4. Toetatavad tegevused

Punktis 4 kirjeldatakse tegevusi TAT eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks.

Perioodi 2021–2027 EL-i ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ingl *do no significant* ehk „ei kahjusta oluliselt“) analüüs ei tuvastanud meetmel potentsiaalselt olulist kahju keskkonnaeesmärkidele, mistõttu puudub vajadus täiendavate nõuete kehtestamiseks. TAT koostamisel on arvestatud EL-i põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga (vt seletuskirjale lisatud kontroll-lehte).

Tegevused jagunevad kaheks:

1) NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli⁷ rakendamise toetamine kohalikes omavalitsuste üksustes on tegevus, mis moodustab tervikliku sekkumise meetme 21.4.2.3 raames avatud taotlusvoorude kaudu elluviidavate tegevustega, täpsemalt majandus- ja infotehnoloogiainistri 19.07.2023 määruse nr 48 „Töölase konkurentsivõime toetamine“ raames § 4 lõike 1 punktis 1 nimetatud toetatavate tegevustega, mille eesmärk on suurendada mittetöötavate 15–29-aastaste noorte tööalast konkurentsivõimet ja nad tööle aidata või haridussüsteemi lõimida, suunates tegevusi ka nende vanematele ja tugivõrgustikule, ning tegevusi, mis toetavad ennetustööd, mis on suunatud lastele ja noortele alates 13-ndast eluaastast. Avatud taotlusvoorudest viivad noortele suunatud tegevusi ellu kohalikud omavalitsused, kelle projektide vastavushindamist teostab ühes Riigi Tugiteenuste Keskusega ka Sotsiaalkindlustusamet.

TAT võimaldab Sotsiaalkindlustusametil luua ja hoida toimivana terviklik tugisüsteem kohalike omavalitsuse üksuste poolt tegevuste elluviimiseks ja toetamiseks, mis omakorda on seotud noortegarantii tugisüsteemiga (edaspidi NGTS). NGTS on toetus 15–29-aastastele noortele haridusteele naasmiseks ja/või tööturule jõudmiseks. NGTS asub kohaliku omavalitsuse üksuses ning koosneb registritepõhisest infosüsteemi lahendusest ja juhtumikorraldusest.

Samuti võimaldab TAT MKM-l ellu viia laiemalt noortegarantii tegevuskava eesmärgi ja suurendada teadlikkust tegevuskavast.

2) Töövõime toetuse süsteemi arendamise tegevused on seotud Eesti Töötukassa kaudu vähenenud töövõimega inimestele pakutavate tööturuteenuste, -toetuste ja hüvitistega. Vastavaid analüüsi- ja poliitikate arendamise tegevusi viib ellu Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööhõive osakond.

4.1 Noorte, kes ei õpi ega tööta tööturul, toetamine

Tegevustega viiakse ellu noortegarantii tegevuskava, arendatakse välja NEET-olukorras noortega töötavate spetsialiste toetav süsteem, toetatakse kohalike omavalitsuse üksusi nii süsteemsel kui ka individuaalsel tasandil, et tagada noortele kvaliteetse abi kättesaadavus üle terve Eesti. NEET-olukorras noorte kui põhisihtrühma puhul on TAT-is kõigi vastavate tegevuste puhul läbivalt kaasnevaks sihtrühmaks ka NEET-riskis noored. NEET-riskis noorte mõiste hõlmab noori alates

⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2020.372.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AC%3A2020%3A372%3ATOC

⁷ <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/ngts>

13-ndast eluaastast, kes on ametlikult mõne haridusasutuse õpilaste nimekirjas, kuid kellel on enda või teiste osapoolte hinnangul suur tõenäosus NEET-olukorda sattumiseks.

Valdkonnaülese NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli rakendamise toetamine kohalikes omavalitsustes ja noortegarantii tegevuskava elluviimise toetamine. Sotsiaalkindlustusameti tegevuste kaudu arendatakse NEET-olukorras ja NEET-riskis noortega töötavaid spetsialiste toetav süsteem ning toetatakse kohalikke omavalitsusi nii süsteemsel kui ka individuaalsel tasandil, et tagada NEET-olukorras ja -riskis noortele kvaliteetne abi kättesaadavus üle terve Eesti.

Noortegarantii tegevuskava kontekstis on NEET-olukorras 15–29-aastane (k.a) isik, kes ei õpi ega tööta. Seejuures võib ta osaleda koolitusel, nt töötukassa tööturukoolitus vm lühiajaline koolitus, mis ei ole tasemeõpe.

Tegevused on seotud meetme 21.4.2.3 raames avatud taotlusvoorude kaudu elluviidavate tegevustega, täpsemalt majandus- ja infotehnoloogiainistri 19.07.2023 määruse nr 48 „Töölase konkurentsivõime toetamine“ raames § 4 lõike 1 punktis 1 nimetatud tegevusega.

Toetatavad tegevused:

1) Töötatakse välja NEET-olukorras noort toetava spetsialisti pädevusraamistik ja koolituskava.

NEET-olukorras noorte tulemuslikuks toetamiseks on oluline neid toetavate spetsialistide pädevusraamistiku, kompetentsimudeli ja koolituskava väljatöötamine. Noored, eriti haavatavas olukorras, vajavad võrreldes teiste sihtgrupiga teistsugust, individuaalsemat ja komplekssemat lähenemist. Samuti on oluline nt spetsialistide traumateadlikkuse, õigusraamistiku (nt andmekaitse) jm teadmiste arendamine. Noori toetava spetsialisti tööriistakastis on oluline näiteks märkamine, valdkondade ülese koostöö tegemine, erinevad nõustamistehnikad ja teadlikkus erinevatest sekkumistest. Selleks, et välja töötada NEET-olukorras ja -riskis töötavate spetsialistidele suunatud lõplik koolituskava, on oluline enne seda läbi viia mitmeid ettevalmistavaid tegevusi (nt analüüse, hankeid, kohtumisi jmt).

2) Korraldatakse kohalike omavalitsuse juhtumikorraldajatele ja teistele NEET-olukorras noortega tegelevatele spetsialistidele koolitusi ja teisi kaasavaid õpitegevusi. Täiendkoolitusel arvestatakse ja käsitletakse ka soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavuse põhimõtteid.

Väljatöötatud pädevusraamistiku ja koolituskava alusel viiakse läbi koolitusi ja teisi kaasavaid õpitegevusi nagu näiteks infopäevad, seminarid, kokkusaamised. Koolituse loomisel on oluline selle ligipääs ja kättesaadavus noortega töötavatele spetsialistidele üle Eesti ja seda erinevatel perioodidel, mistõttu toimuvad need nii virtuaalselt kui ka füüsiliste kohtumistena⁸.

3) Luuakse NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli elluviimist toetav kvaliteedi ja tulemuste hindamise ja analüüsimise süsteemi kontseptsioon kohalikule omavalitsusele.

Kontseptsiooni loomisel hinnatakse elluviidud tegevuste tulemusi, et võtta arvesse kohalikes omavalitsuses kasutusel olevaid parimaid praktikaid NEET-olukorras noorte toetamisel. Selleks on vajadus mõista ja analüüsida sihtgrupi toetamisest lähtuvaid erisusi, millega arvestada nii töö

⁸ <https://kompetentsikeskus.sm.ee/et/vordsed-voimalused/ligipaasetavus/ligipaasetavuse-parandamine/ligipaasetavus-sundmustele-ja-uritustele/kuidas-korraldada-ligipaasetavat-uritust>

kirjeldamisel, analüüsimisel kui ka tulemuste tõlgendamisel. Hõlmatud on sise- ja välislähetused metoodika ning juhtumikorralduse arendamisega seoses.

4) Analüüsitakse ja hinnatakse TAT-i tegevuste mõju ja tulemuslikkust.

Selleks, et rakendada noorte heaks parimaid sekkumisi, hinnatakse TAT-ist elluviidavaid tegevusi ja tulemuslikkust erinevate sihtrühmade lõikes ning tehakse vajadusel muudatusi ning kavandatakse TAT järgselt tegevuste elluviimist.

5) Infotehnoloogiliste andmelahendussüsteemide loomine ja arendamine.

Noorte efektiivsemaks toetamiseks on vajadus kohalike omavalitsuste spetsialistidele luua ja tagada aja- ja asjakohane töökeskkond. Selleks on oluline, et NEET-olukorras noorte toetamisel on kasutusel kasutajamugav ja juhtumite ning laiemalt sekkumise elluviimist ja hindamist võimaldav info- ja töö kirjeldamise süsteem. See võimaldab noori toetaval spetsialistidel oma tööd paremini korraldada ja hinnata ning riigi tasandil on võimalik analüüsida rakendatud sekkumiste dünaamikat, mõju ja tulemuslikkust. Tegevused eeldavad esmalt NEET-olukorras ja -riskis noorte töö kirjeldamiseks ja arendamiseks vajalike andmete kaardistamist, analüüsi ja andmesüsteemi loomiseks vajaliku andmekaitsealase mõjuhinnangu koostamist.

6) Kohalike omavalitsuse üksuste riigipoolne toetamine NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömodeli rakendamisel.

Selleks, et kohaliku omavalitsuse üksused saaksid järgida nii pädevusraamistikku, NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuse koostöömodelit jt kokkulepitud seotud metoodikaid, on oluline riigipoolne tugi nõustamiste ja muude toetavate tegevuste näol. Nõustamisel on aluseks võetud, et kohalikud omavalitsused pakuvad NEET-olukorras noortele tuge, rakendades selleks erinevaid meetodeid (noortegarantii tugisüsteemi kasutamine, võrgustikupõhine noortest teadmine ja leidmine, noorele noortekeskse juhtumikorraldusliku toe pakkumine tema enda initsiatiivi korral, töö pidev analüüs jmt). Lisaks jälgitakse, et NEET-olukorras noorte toetamine peab olema KOV-is multidistsiplinaarne, sealhulgas võtma arvesse seda, millised on noore varasemad kogemused ja võimalused sotsiaal-, haridus- ja meditsiinisüsteemis. Soovitud tulemuseks kohaliku omavalitsuse üksuses on terviklahendus, mis arvestab kohalike omavalitsuste enda võimaluste ja ressurssidega ning kohalikus omavalitsuses elavate noorte vajadustega, hõlmates muu hulgas partnerite informeeritust kättesaadavate võimaluste kohta ning kirjeldades asutusepõhise regulaarse koostöö ja infovahetuse põhimõtteid eesmärgiga NEET-olukorras noori ajakohasemalt märgata ning neid sobivaima lahenduseni suunata.

7) Noortegarantii süsteemi ja tegevuskava koordineerimine, sh tegevuskava seiramine ja eesmärkide ja tegevuste elluviimise tagamine.

NEET-olukorras ja -riskis noorte toetamise aluseks on noortegarantii tegevuskava, mille tulemuslikuks elluviimiseks on oluline riigi tasandil noortegarantii juhtrühmaga seotud osapoolte koostöö tulemuslik juhtimine ja pidev seiramine. Juhtrühma kohtumiste eesmärk on anda ülevaade noortegarantii tegevuskava rakendamisest ning tekitada konkreetsete fookusteemade puhul diskussioon. Juhtrühma arutelu tulemusena saab tegevusi muuta ja parandada, et tõhusamalt ja mõjusamalt täita tugevdatud noortegarantii eesmärgid.

Euroopa Komisjon koostöös liikmesriikidega jälgib noortegarantii rakendamist Euroopa poolaasta raames. Iga kahe aasta järel vaadatakse tööhõivekomitees (EMCO) läbi kõigi liikmesriikide tegevuskavade rakendamine. Igal aastal tuleb teha riikide noortegarantii kavade kvantitatiivset

seiret, mis põhineb ühiselt kokku lepitud näitajate raamistikul (noortegarantii seire). Samuti jätkavad liikmesriikide noortegarantii koordinaatorid regulaarseid kohtumisi, et arutada rakendamise edusamme, käimasolevaid poliitilisi reforme ja asjaomaseid projekte ning osaleda vastastikuses õppes.

Tegevused hõlmavad nii noortegarantii tegevuskava juhtrühma kohtumistega seotud tegevusi ja kulutusi kui Euroopa tasandil noortegarantii elluviimise seiramisega ja noortegarantii koordinaatorite ja noortegarantii elluviimisega seotud kohtumiste kulutusi.

8) Teavitustegevuste läbiviimine.

Lähtuvalt sihtgrupi heterogeensusest ei pruugi NEET-olukorras või -riskis noored olla teadlikud erinevatest lahendus- ja toetusvõimalustest, mis puudutavad näiteks tööturule suundumist või õpingute juurde naasmist. Eelmisel noortegarantii perioodil, mis tugines 2013. aasta EL nõukogu soovitusel noortegarantii loomise kohta, on olnud töös mitmeid erineva nimega programme ja toe võimalusi, mis võivad noores tekitada segadust või ei tunne nad end nendest võimalustes ära. Samuti ei ole noored tihti teadlikud Eesti Töötukassa pakutavatest toetustest ja teenustest võimalustest tööturule suundumisel või oma karjääririte leidmisel. Ka ühiskond tervikuna ei ole veel teadvustanud noorte töötuse või mitteaktiivsuse probleeme ning nende lahendamata jätmise pikaajalisi mõjusid.

Selleks, et kirjeldatud olukorda muuta, on oluline järgida, et kommunikatsioon on nii sisu kui kättesaadavuse vaatest sihtgrupipõhine ja lähtub kaasaegsetest kommunikatsioonipõhimõtetest. Vajadus on lisaks korraldada kommunikatsioonikampaaniaid nii riigi kui kohaliku omavalitsuse tasandil, luua sealhulgas noortegarantii ühtne visuaal tegevuste selgeks eristamiseks ning suurendada avalikkuse teadlikkust NEET-olukorras ja -riskis noorte probleemidest.

4.2. Tervisest tulenevate takistuste tõttu tööturul haavatavamas olukorras olevate inimeste tööturul toetamine

Punktis sätestatakse tegevuse eesmärk, tegevuse sisu, tulemus ja sihtrühm.

Tegevuse sisuks on töövõime süsteemi arendamine ja poliitikate kujundamine ja poliitikakujundamise arendustegevused, sealhulgas spetsialistide koolitamine tööks tervisest tuleneva takistusega inimestega, tegevusi toetava institutsioonidevahelise koostöö edendamine ja vajaliku andmevahetuse arendamine ning avalikkuse teavitamine.

Tervisest tulenev takistus on seisund, millisel juhul inimesele on määratud puue puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse tähenduses või ta on tunnistanud püsivalt töövõimetuks riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel, sealhulgas, kui talle riiklike elatusrahade seaduse alusel määratud invaliidsusgrupp on loetud vastavaks püsivale töövõimetusele, või tal on tuvastatud osaline või puuduv töövõime töövõimetoetuse seaduse alusel. Tervisest tuleneva takistuse mõiste vastab Vabariigi Valitsuse määruses „tööhõiveprogramm 2024–2029“⁹ vastavale definitsioonile.

1) Poliitikaanalüüside ja -uuringute ning ekspertiiside läbiviimine.

Tervisest tuleneva takistuste tõttu tööturul haavatavamas olukorras olevaid inimesi toetava ja jätkusuutlikku tööhõivepoliitika tagamisel on vaja toetada nii tööturuteenuseid ja -toetusi kui

⁹ Tööhõiveprogramm 2024–2029–Riigi Teataja

töövõimetoetust puudutavate poliitikaotsuste teadmispõhisust poliitikaanalüüside, analüüsimetoodikate, uuringute ja ekspertiiside läbiviimisega. Poliitikakujundajatel on vajalik jälgida kujundatud poliitika kulgu, kaardistada sihtrühmade liikumine toetusmeetmete vahel, hinnata prognooside paikapidavust, meetmete (sh teenused) asjakohasust ja tulemuslikkust, analüüsida ja vajaduse korral muuta meetmete korraldust, kasutada andmeid täiendavate meetmete (sh teenuste) ja rahastamise planeerimisel. Tegevuse raames tehakse vastavaid poliitikaanalüüse ja -uuringuid ning kaasatakse eksperte, et saada lähteandmed teadmispõhise poliitika kujundamiseks ja rakendamiseks ning tagada kaasaegne, asjakohane, tulemuslik ja praktikas kasutatav õigusraamistik ning meetmete ja teenuste tervik.

2) Poliitikakujundajate pädevuse suurendamine.

Kvaliteedi tagamiseks on oluline arendada töövõimepoliitika kujundajate ja rakendajate kompetentsi seda toetavate koolituste ja õppereiside ning seminaride korraldamise ning teavikute hankimise kaudu. Põhjendatud poliitikaotsuste tegemisel on tähtis poliitikakujundajate pädevuse suurendamine, sealhulgas teiste riikide parima praktika kättesaadavus ja kasutamise oskus.

3) Sihtgrupiga kokkupuutuvate osapoolte koostöö ja andmevahetuse ja metoodikate arendus.

Tervisest tuleneva takistustega isikuid toetava ja neid kaasava tööhõivepoliitika loomisel on oluline lähtuda eelkõige valdkondade ülesest lähenemisest, kus keskmes on inimene ning koostöö pädevate asutuste vahel korraldatakse inimese ümber nõnda, et mistahes uksest inimene sisse läheb suunatakse ta ilma suurema koormuseta õige abini. Seetõttu on oluline koostööprotsesside ümberkorraldus ja andmevahetusprotsesside aja- ja asjakohastamine. Oluline on sündmusteenuse arendamine ja töövõime hindamise metoodika edasiarendamine.

4) Teavitustegevused ja hoiakute kujundamine.

Ühiskonnas levivad tervisest tuleneva takistusega inimeste suunal endiselt eelarvamused ja hoiakud, mis takistavad erivajadusega inimestel tööle minna või seal püsida. Teavitamise ja hoiakute kujundamise eesmärk on suunata tööandjaid nägema tervisekahjustusega inimesi kui potentsiaalset tööjõudu ning võimestada tervisest tuleneva takistusega inimesi tööturul aktiivselt ja võimetekohaselt osalema. Teavitustegevuse tulemuslikkuse tagamiseks kombineeritakse teavitusi viise (sealhulgas tele- ja raadiosaated, meediakampaaniad, otsekommunikatsioon sihtrühmadega jne). Teavitustegevuste tõhustamiseks tellitakse vajadusel uuringuid, mis võimaldavad tegevusi paremini sisu vastavuse ja ligipääsetavuse vaatest ette valmistada ja nende tulemuslikkust hiljem hinnata.

5) Töövõimesüsteemi arendamine.

TAT-i raames pakutavates tegevustes välditakse soostereotüüpset lähenemist ametitele ja tööturule. Tegevuste kavandamisel võetakse arvesse, et noorte karjäärivalikuid mõjutavad erinevad tegurid, sh ka soostereotüübid ja -rollid ning leitakse viise stereotüüpide mõju vähendamiseks. Materjalide koostamisel välditakse tekstides ja kuvandites eelarvamusi ja stereotüüpe kinnistavaid hoiakuid naiste ja meeste ning tervisest tulenevate takistustega inimeste suhtes. Tegevustega soodustatakse ka mittetraditsioonilisi erialavalikuid ning erialade tutvustamisel välditakse soostereotüüpe. Andmeid meetme tegevustes osalenute kohta kogutakse soo ja vanuse järgi.

4.3. Soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise, ligipääsetavuse ja keskkonnahoiu põhimõtete järgimine

TAT-i elluviimise käigus proovitakse tagada, et inimene saab tegevustes osaleda viisil, mis tema olukorda ei kahjusta. Tegevuste elluviimisel arvestatakse, et sihtrühma kuuluvad inimesed võivad olla nt liikumis-, nägemis-, intellekti- või kuulmispuudega. TAT-is nimetatud tegevuste elluviimisel jälgitakse, et liikumis-, nägemis-, intellekti- või kuulmispuudega inimestele oleks tagatud enne ja pärast tegevusi neile sobival viisil informatsiooni saada ja ligipääs ning võimalus tegevuses osaleda. Abimeetmeid tuleb vajadusel planeerida kõigi puudeliikide lõikes.

TAT-s nimetatud tegevuste elluviimisel ei koguta mingil viisil infot tegevustes osalevate inimeste rassi, usu ega seksuaalse sättumuse kohta. Tegevuste käigus jälgitakse, kas TAT tegevustest mõjutatud kohaliku omavalitsuse või Eesti Töötukassa tegevustesse jõuab näiteks ebaproportsionaalselt vähe poisse või tüdrukuid, eestlasi või venelasi, erivajadustega inimesi. Kui mõni selline tendents ilmneb, analüüsitakse põhjuseid ja otsitakse võimalusi, kuidas seda olukorda muuta.

Punktis 5 nimetatakse iga tegevuse sihtrühm. Nii on NEET-noortele suunatud tegevuse sihtrühmaks SKA ja kohaliku omavalitsuse üksuse NEET-olukorras ja -riskis noortega töötavad spetsialistid ning MKM-i ja noortegarantii tegevuskavas hõlmatud ministeeriumite teenistujad.

Terviseriskiga ja tööturul haavatavamas olukorras olevatele inimestele suunatud tegevuste sihtrühmaks on töövõimepoliitika kujundajad ja rakendajad. Läbi MKM tegevuste saab mõjutatud ka laiem avalikkus.

Punkt 6. Näitajad

Punktis 6 on nimetatud TAT näitajad, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist nii kvantitatiivselt kui ajaliselt. Esitatud on meetmete nimekirja väljundnäitaja ja projektspetsiifilised väljundnäitajad, nende algtasemed ning sihttasemed. Samuti on kirjeldatud näitajate sisu. TAT tegevused toetavad meetmete nimekirja väljundnäitajat „Osaluskindade arv“ sihttasemega 150 osalemist aastaks 2024 ja 1000 osalemist aastaks 2029. Projektspetsiifilise näitaja „NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudelid lähtuva töö kirjeldamise ja analüüsi IT-lahenduse kontseptsiooni loomine, tehniline teostamine ja kasutamine“ puhul on väljundiks „andmelahendussüsteem on loodud ja/või arendatud“, kuna TATi kinnitamise hetkel ei ole veel selge, kas vajalike eesmärkide saavutamiseks saab tegemist olema olemasoleva IT-lahenduse täiendamise või uue loomisega.

Lisaks jälgitakse projektspetsiifiliste näitajatena toetatud KOV-ide arvu, NGTS teavitustegevuste kontseptsiooni loomist, sihtgrupist lähtuva juhtumikorraldusliku juhendi väljatöötamist, andmelahendussüsteemi arendamist ja NGTS hindamise elluviimise analüüsi läbiviimist. Samuti jälgitakse TAT tervisest tulenevate takistustega sihtgrupi toetamiseks vajaliku töövõime hindamise analüüsi läbiviimist ja sündmusteenuse teavitustegevuste elluviimist.

TAT ei panusta meetmete nimekirja tulemusnäitajasse. TAT toetab meetmete nimekirja väljundnäitaja sihttaseme saavutamist.

	Näitaja nimetus ja mõõtühik	Algtase	Vahe-sihttase (2024)	Sihttase (2029)	Selgitav teave
--	-----------------------------	---------	----------------------	-----------------	----------------

Meetmete nimekirja väljundnäitaja	Tegevus 4.1. NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli rakendamise toetamine kohalikes omavalitsustes				
	Osaluskindade arv	0	150	1000	Koolitusel ja erinevates programmi tegevustes (sh koolitused ja õppevisiidid,) osalenud spetsialistide arv
Projekti-spetsiifilised näitajad	Tegevus 4.1. NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudeli rakendamise toetamine kohalikes omavalitsustes				
	Toetatud kohalike omavalitsuste arv	0	65	74	Seiratakse alates aastast 2024 NGTS uue perioodi seirega liitunud KOV-ide arvu.
	Teavitustegevused	0		1	NG teavitustegevused on elluviidud ja NGTSi teavitustegevuste kontseptsioon 2024–2029 on loodud ja tegevuskava on teostatud
	NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudelist lähtuva metoodilise juhtumikorraldusliku juhendi loomine ja ajakohastamine	0		1	Sihtgrupist lähtuv juhtumikorralduslik juhend on välja töötatud ja KOV-idele kodulehe kaudu kättesaadav
	NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömudelist lähtuva töö kirjeldamise ja analüüsi IT-lahenduse kontseptsiooni loomine, tehniline teostamine ja kasutamine	0		1	Andmelahendussüsteem on loodud ja/või arendatud
	Analüüsitegevused	0		1	NGTSi toimimise analüüs on läbiviidud
Projekti-spetsiifilised näitajad	Tegevus 2.2 Tervisest tulenevate takistuste tõttu tööturul haavatavamas olukorras olevate inimeste tööturul toetamine				
	Analüüsitegevused	0		1	Töövõime hindamise analüüs on läbiviidud
	Tervisest tulenevate takistustega inimeste	0		1	Sündmusteenuse teavitustegevuste

	sündmusteenuse teavitus				kampaania on viidud ellu
--	----------------------------	--	--	--	-----------------------------

Punkt 7. Tegevuste abikõlblikkuse periood

Toetatavate tegevuste abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuaril 2024. a ning lõpeb 31. detsembril 2029. a.

Punkt 8. Eelarve

TAT eelarve on 3 082 800,30 eurot, sh ESF+ toetus 70 protsenti ehk 2 157 960,21 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 30 protsenti ehk 924 840,09 eurot. Tegevuste ja aastate kaupa on eelarve näidatud TAT lisa finantsplaanis TAT eelarve kulukohtade kaupa.

Punkt 9. Kulude abikõlblikkus

Abikõlblike kulude, sh abikõlbmatute kulude kindlaksmääramisel tuleb lähtuda Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määrusest nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*).

TAT-s on abikõlblikud noortele suunatud tegevusega 4.1 seoses nõustamiseks vajalikud, pädevusraamistiku, metoodikate ja koolitusprogrammi väljatöötamise, läbiviimise ja hindamise kulud ning teavitustegevuste kulud. Samuti on abikõlblikud punktis 4.2 toodud toetatava tegevusega seoses töövõimesüsteemi arendamise ja poliitikakujundamisega seotud kulud. Abikõlblikud on ka kõik ühendmääruse § 16 lõike 1 kohased personalikulud. Muuhulgas on abikõlblikud ka lähetuskulud ning tööga seotud kulud nagu näiteks muuhulgas transpordikulud.

Vastavalt ühendmääruse § 17 punktile 8 on kaudsed kulud abikõlblikud ainult lihtsustatud hüvitamisviisidest ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada rakendusüksusele koos maksetaotlusega kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega projektauditi käigus. Samuti ei pea osalise tööajaga administreeriva personali üle pidama arvestust ega raamatupidamisarvestuses eristama ühtse määra alusel hüvitatud kaudseid kulusid.

Kaudsed kulud moodustavad 15% TAT tegevuste otsestest personalikuludest.

Punkt 10. Toetuse maksmise tingimused ja kord

Toetuse väljamaksmine toimub ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel, v.a kaudsete kulude hüvitamine. Makse aluseks olevaid dokumente võib esitada vähemalt üks kord kvartalis, kuid kõige sagedamini üks kord kuus. Kuna riigiasutused saavad kulude tasumiseks enne toetuse saamist käibevahendeid riigieelarve seaduse alusel, on nende taastamiseks vaja võimalikult kiiresti esitada rakendusüksusele makseid, et abikõlblikud kulud saaks omakorda lisada Euroopa Komisjonile esitatavasse maksetaotlusse. Kui kalendrikuus makseid ei tehta, siis null-reaga makset esitada ei tule.

Punkt 11. Elluviija ja partneri kohustused

Lisaks TAT-s sätestatule kohalduvad tegevuste elluviijale kõik ühendmääruse §-des 10 ja 11 toetuse saajale sätestatud kohustused. Muu hulgas tuleb erilist tähelepanu pöörata riigihangete seaduse järgimisele.

Rakendusasutuse nõudmisel on elluviija kohustatud esitama TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa. Vastav nõue on vajalik sisendina riigieelarve ja tööplaani planeerimise protsessis. Elluviija on kohustatud rakendusasutusele esitama iga kuu eelarve täitmise aruande. Rakendusasutus on aruandekohustuslik tema vastutusalas olevate meetmete elluviimises ning selleks eraldatud toetuse kasutamises, mistõttu on vajalik tihedamini kui kaks korda aastas (aruannete esitamise tähtajad) seirata vahendite kasutamist ning vajaduse korral sekkuda (ala- või ülekasutamine) TAT-i elluviimisse.

Peale TAT kinnitamist tuleb rakendusüksusele esitada väljamaksete prognoos 15 tööpäeva jooksul. Igal aastal tuleb väljamaksete prognoos järgmise eelarveaasta kohta esitada 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale lisaeelarve kinnitamist. Kui väljamaksetaotlused erinevad esitatud prognoosist 25%, tuleb elluviijal esitada järelejäänud eelarveaasta kohta uus väljamaksete prognoos.

Partner peab täitma lisaks TAT-is sätestatule ühendmääruse § 10 lõikes 2 ja §-s 11 kehtestatud kohustusi. Ühtlasi on loetletud täiendavad kohustused, mida partner elluviijale peab esitama ning mis tähtaegadest lähtuma.

Siinkohal on oluline rõhutada, et erinevalt teistest fondidest tuleb ESF+’ist rahastatud tegevustes osalejate kohta koguda nõutavad andmed vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikele 3. Osalejate andmeid tuleb sisestada sündmuste infosüsteemi ehk SIS-i, mille kaudu kogutakse infot osalejate kohta.

Punkt 12. Aruandlus

Sätestatakse vahearuannete ja lõpparuande esitamise kohustus ja tähtajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida TAT tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi. Järelaruande esitamise kohustust elluviijal ei ole.

Punkt 13. Finantskorrektsiooni tegemine ja toetuse tagastamine

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

Punkt 14. Vaide esitamine

Nimetatakse vaide lahendaja ja õiguslik alus.

Punkt 15. Käskkirja jõustumine

Käskkiri jõustub 1. jaanuaril 2024. a.

III Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;

2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

IV Käskkirja mõjud

Käskkirjaga luuakse ja viiakse ellu tegevusi, mis panustavad NEET-olukorras ja NEET-riskis noorte vajaduste lahendamisse, et toetada nende arengutakistustest üle saamist ja noorte kujunemist arukateks, tegusateks ja enda tervist hoidvateks inimesteks ning tervisest tulenevate takistuste tõttu tööturul haavatavamas olukorras olevate inimeste tööturul toetamise.

Sotsiaalne mõju, sh sooline võrdõiguslikkus, võrdne kohtlemine ja ligipääsetavus

Läbi TAT tegevuste võimestatakse kohalike omavalitsuse üksusi NEET-olukorras või -riskis olevate noorte toetamisel ja tõstetakse laiemal ühiskonna teadlikkust NEET-olukorras noorte vajadustest ja toetusvõimalustest. TAT-i tegevused mõjutavad positiivselt NEET-olukorras noorte toetamist kohalikul tasandil. Kohalikke omavalitsusi võimestatakse läbi teadmiste ja oskuste tõstmise NEET-olukorras noorte abistamisel, et noored oleks endaga toimetulevad ning panustaks Eesti ühiskonna arengusse. TAT tegevused aitavad vähendada NEET-olukorras noorte arvu ja tõsta NEET-olukorras olevate noorte toetamise kvaliteeti. Teavitustegevuste läbiviimise kaudu tõuseb nii NEET noorte enda kui ka avalikkuse teadlikkus NEET-olukorras noorte toetusvõimalustest, mis omakorda aitavad murda ühiskonnas levivaid stereotüüpe ja muuta hoiakuid ning võimaldavad seeläbi NEET-olukorras olevaid noori paremini toetada.

TAT tegevused avaldavad positiivset sotsiaalset mõju tervisest tuleneva takistusega inimeste tööhõivele läbi ühiskonna ja sihtgrupi teadlikkuse tõstmise ning teadus- ja tõenduspõhiste tööhõive poliitikate kujundamise.

TAT tegevustes jälgitakse ja vähendatakse sooliste stereotüüpide ja väljakujunenud soorollide mõju noorte töö- ja erialavalikutele ning julgustatakse nii tüdrukuid kui poisse valima ka mittetraditsioonilisi ameteid.

TAT panus Eesti 2035 näitajatesse: soolise võrdõiguslikkuse indeks, hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik, ligipääsetavuse näitaja, tööjõus osalemise määr 15–74-aastased.

Regionaalareng

TAT-i tegevused panustavad regionaalarengusse ja „Eesti 2035“ näitajasse „Tööjõus osalemise määr 15–74-aastased.“, kuna läbi kohalike omavalitsuste toetamise NEET-olukorras noorte abistamisel on võimalik tõsta NEET-olukorras noortele pakutavate teenuste kvaliteeti üle terve Eesti, mille tulemusel jõuab rohkem noori hõivesse. Varasemad NEET-olukorras noortele

suunatud tegevussuundade mõjuanalüüsid^{10 11} on välja toonud NEET-olukorras ja -riskis noorte jätkuva valdkondadeülese toetusvajaduse, senise valitud lähenemise tõhususe ning riiklike ressursside suunamist üle Eesti. Noore sujuva koolist tööle jõudmise üheks mõjuriks on see, kus noor elab ja üles kasvab ning millised võimalused selles piirkonnas on. Noortele mõeldud toetusvõimaluste ligipääs ja kättesaadavus ei ole võrdne kõigis kohalikes omavalitsustes, mistõttu ei ole noore toetamine Eesti eri piirkondades ühtlane.

Regiooniti oli 2022. aasta lõpu seisuga arvuliselt 15–29-aastaseid NEET-olukorras noori kõige rohkem Põhja-Eestis (8700, sh Tallinnas neist 6900), mis on sihtgrupi koguarvust 41,8%. Samas võttes aluseks sihtgrupi noorte osatähtsuse vastavas sihtrühmas, oli NEET-olukorras noorte osamäär kõige kõrgem Kesk-Eestis (16,1%) ja Kirde-Eestis (12,8%). Põhja-Eestis oli see näitaja kõige madalam (vastavalt Põhja-Eestis 7,3% ja Tallinnas 9,5%). Regionaalsest vaatest on oluline arvesse võtta ja toetada lisaks sihtgrupi koguarvule piirkondi, kus nii üldine töötuse määr (sh noorte töötuse määr) kui ka NEET-olukorras noorte määr on keskmisest kõrgemad.

Regionaalsest vaatest on sarnane olukord tööjõus osalemise määra osas. 15–74-aastaste isikute, sh 15–24-aastaste tööjõus osalemise määr on kõige madalam Kirde-Eestis. Sellele järgneb vastavalt vanusegruppide Lõuna-Eesti (15–24-aastased 37,2%, 25–49-aastased 88,3%) ja Kesk-Eesti (50–74-aastased 56,4%). Maakonniti on 2022. aasta lõpu seisuga kõige madalamad 15–74-aastaste tööjõus osalemise määrad Valga (58,3%), Ida-Viru (61,4%), Põlva (61,6%) ja Lääne-Viru (65%) maakonnas. Vastava teadmisega on arvestatud ja piirkondade ühtlasema noori toetavate teenuste tagamiseks suunatakse perioodil 2024–2029 KOVidele ja noori toetavatele KOV allasutustele vajalikku spetsiifilist tuge (nt tugisüsteemi kasutamine, rahaliste lisaressursside leidmine, spetsialistidele suunatud piirkondlikud koolitused ja õppekäigud jmt).

TATi tegevuste kaudu soovitakse võimestada kohalike omavalitsuse üksusi nägema teiste piirkondade noorte toetamise potentsiaali ja mõtestada oma noorte toetamist lisaks omavalitsuse enda võimalustele omavalitsuste- või maakondade üleselt, rakendades selleks 2021–2022 perioodil Haridus- ja Noorteameti, Sotsiaalkindlustusameti, Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi koosloomes välja töötatud riiklikku valdkondadeülest NEET-olukorras noorte toetamise ja teenuste koostöömodeli rakendamist kohalikele omavalitsustele. Koostöömodeli üks eesmärgi ja soovitusi on tegevuspiirkonnas alatatada omavalitsuste- ja valdkondadeüleline partnerlusel põhinev võrgustik, mis võimaldab näha ühisosasid ja lahendada ühiselt noorte toetamisega seotud tugitegevuste ligipääsu ja kättesaadavusega seotud probleemkohti. Piirkondade ühistest lahendusvajadustest lähtuvalt loodud võrgustikul on suurem ressursiline potentsiaal jätkata tööd ka peale projekti lõppemist NEET noorte toetamiseks. Noorte õigustatud ootuse printsiibist saada tuge olenemata sellest, millises piirkonnas ta elab, jälgitakse TATi 4.1 tegevuste elluviimisel nii omavalitsuste kui regioonide vaatest Noortegarantii Tugisüsteemi toimimist ja tõhusust noorte toetamisel ja pakutakse vajadusel lisatuge teavitustöö, kvisioonide või koolituste osas.

Lisaks on elluviidavate tegevuste kontekstis oluline, et üle terve Eesti erinevate kohalike omavalitsuste ja laiemalt maakondade toetamisel võetaks arvesse ühe või teise piirkonna eripärasid, nt Hiiu ja Saare maakonna toetamisel saarte olemust; Ida-Virumaa kohalike omavalitsuste toetamisel integratsiooni ja keeleküsimusi; Kagu-Eestis sarnaselt Ida-Virumaale kõrge töötuse ja erinevate kultuurikontekstidega arvestamine. Regionaalset tasakaalustatust

¹⁰ <https://www.ibs.ee/publikatsioonid/noortegarantii-tugisüsteemi-rakendamise-moju-ja-tulemuslikkuse-analys/>

¹¹ https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/civitta_esf_noortemeetme_vahehindamine_-_lopparuanne_07022020.pdf

suurendava sekkumise eripärade arvestamise aluseks on lisaks üldisele piirkondlikule sihtgrupi statistikale nagu NEET-olukorras noort koguarv, NEET-olukorras noorte ja noorte töötuse määr ja kohalikele omavalitsustele loodud riskitunnuste analüüsimudel¹², mis võib suurendada NEET-olukorda sattumise tõenäosust.

TAT tegevuste raames läbi viidavate erinevate analüüside ja uuringute läbiviimisel on oluliseks eesmärgiks muuhulgas analüüsida ka regionaalset mõju.

Keskkond/kliima

Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSH (ingl *do no significant harm* ehk ei kahjusta oluliselt) analüüs leidis, et kavaga ette nähtud sekkumistel hinnanguliselt olulist kahjulikku mõju DNSH printsiibi alusel ei ole.

TAT tegevuste elluviimisega ei kaasne otsest positiivset muutust ega ka negatiivset mõju keskkonnahoiu ja kliima eesmärgile. Ootus on, et rahastatavad tegevused ei suurendaks negatiivset keskkonnamõju, väärtustaks osapooli, kes tegelevad teadlikult säästliku keskkonnakasutusega, ning teenuste ja toodete hankimisel lähtutaks keskkonnahoidlike hangete kriteeriumitest. Keskkonnahoidlik riigihange on protsess, mille käigus ametiasutused püüavad hankida selliseid kaupu, teenuseid ja ehitustöid, mille keskkonnamõju on kogu nende olelusringi jooksul väiksem, kui sama põhiülesandega kaupadel, teenustel ja ehitustöödel, mida muul juhul hangitaks.

Andmekaitsealane mõjuhinnang

TAT raames on isikuandmete töötlemine vajalik tegevuste 4.1 ja 4.2 raames. Erinevates toetavates tegevustes nagu koostööseminarid ja koolitused osalevate inimeste kohta tuleb koguda isikuandmeid, mis on vajalikud TAT tegevuste elluviimisel ning õigusaktides ettenähtud andmekorje ja TAT järelvalve teostamiseks (ÜSS2021_2027 § 19 lg 1).

Tegevus 4.1 raames viiakse ellu infotehnoloogilise andmevahetussüsteemide loomine ja arendamine, mis eeldab esmalt koostöös spetsialistidega noori toetavate või töö analüüsimiseks vajalike tunnusandmete kaardistamist, pärast mida on võimalik otsustada, milline infotehnoloogiline vahend luuakse või arendatakse. Süsteemiga seotud planeeritavate kogutavate isikuandmete vaatest viiakse läbi vajalik andmekaitsealane mõjuhinnang.

Isikuandmed kogutakse tegevustes osalemise nõusoleku alusel ning tegemist on väikese riivega andmetega ainult toetatavatesse tegevustesse registreerumise korral. Kogutavateks andmeteks on osaleja nimi, asutuse nimetus, ametinimetus, kontaktandmed ja isikukood.

Indikaatori „osaluskordade arv“ raames kogutakse koolitustel ja õppevisiitidel osalejate kohta lisaks ka osalejate andmeid, mis on nimetatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1057 artiklis 17 ning I lisas vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikes 3 sätestatule ning need tuleb esitada rakendusüksusele läbi e-toetuse infosüsteemi SIS (sündmuste infosüsteem).

TAT tegevused ei ole otseselt seotud NEET-olukorras noorte nõustamistegevustega, seda teevad KOVid TAT tegevustega seotud avatud taotlusvoorude projektide raames. Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri (STAR) andmekogu alusel kasutab SKA vaid vastavate tegevuste üldist statistikat.

¹² Haridus- ja Noorteamet. (2023). „Mis mõjutab noorte NEET-staatusesse langemist? Analüüsi aruanne.”

SKA töötleb isikuandmeid kooskõlas kehtivate õigusaktidega, sealhulgas kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ning selliste andmete vaba liikumise ja direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

SKA säilitab andmeid ÜSS2021_2027 § 18 sätestatud dokumentide säilitamistähtaaja lõpuni.

SKA rakendab asjakohaseid meetmeid, et kaitsta isikuandmeid juhusliku või ebaseadusliku hävitamise, juhusliku kaotamise, muutmise, lubamatu avalikustamise või ligipääsu eest.

V Käskkirja kooskõla valikukriteeriumitega

TAT-i tegevused vastavad perioodil 2021–2027 seirekomisjonis kinnitatud üldistele valikukriteeriumitele.

1. TAT kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

TAT-i mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele on kirjeldatud TAT punktis 1. Kooskõla riiklike ja valdkondlike arengukavadega on kirjeldatud TAT punktis 3 ja seletuskirja II peatükis. TAT-i mõju meetmete nimekirjas nimetatud näitajasse on kirjeldatud seletuskirja punktis 4.

2. TAT-i põhjendatus

TAT tegevused aitavad kaasa meetme 21.4.2.3 „Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine“ eesmärgi saavutamisele. TAT-i eesmärgi, vajalikkuse ja eesmärgi saavutamiseks tehtavate tegevuste põhjalik kirjeldus on esitatud seletuskirja I ja II peatükis.

3. Kuluefektiivsus

Planeeritud eelarve kujunemist on kirjeldatud eelarve seletuskirjas. Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kulude tegemisel ja seda korrigeeritakse vajaduse korral tarbijahinnaindeksi prognoositava muutusega. Uut tüüpi kulude planeerimisel uuritakse hindasid turult või töötatakse need ise välja.

4. Elluviija ja partneri suutlikkus projekti ellu viia

TAT tegevuste elluviijaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi tööhõive osakond ning partneriks Sotsiaalkindlusamet. Partner on selleks nõusoleku andnud. Sotsiaalkindlustusametil on kompetents ja võimekus tegevusi ellu viia, sest see on sarnaseid tegevusi viinud ellu ESF toel juba perioodil 2014–2020 ning on peamiseks kompetentsikeskuseks, toetamaks kohalikke omavalitsusi NEET-olukorras ja riskis noorteni jõudmisel ja abistamisel.

5. Kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Kooskõla „Eesti 2035“ aluspõhimõtete ja sihtidega on hinnatud TAT punktis 1.1 ning seletuskirja IV osas.

VI Käskkirja kooskõlastamine

Käskkirja eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ja Kliimaministeeriumile ja e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele ja Ühtekuuluvuspoliitika fondide võrdõiguslikkuse kompetentsikeskusele ning arvamuse avaldamiseks Sotsiaalkindlustusametile. Samuti edastati eelnõu EISi kaudu arvamuse avaldamiseks ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonile ja Euroopa Komisjonile. Tähtajaks 01.12.2023 kooskõlastas Rahandusministeerium eelnõu märkustega, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium palus arvestada täpsustuste ja täiendustega. Riigi Tugiteenuste Keskus kooskõlas märkusteta, kuid palus arvestada tähelepanekutega. Sotsiaalkindlustusametil tähelepanekuid ei olnud. Märkuste ja kommentaaridega arvestati, ning tehti vastavad täiendused.

Seletuskirja lisad:

1. Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht.
2. Riskide hindamise tabel.